

A körcikk és a négyzet szerelme

Lantos Ferenc művészetének alapvonalai

SZÖLLŐSI-NAGY ANDRÁS

Zsdrál Design & Art, Pécs, 2020. III. 21. – IV. 30.

„Amit érdemes megtenni a művészetben, abból semmi sem tehető meg zsenik nélkül, a tudományban viszont még viszonylag szerény kapacitással is fantasztikus dolgokat lehet elérni.”

BERTRAND RUSSELL

Kezdjük rögvest Lantos Ferenc maga definiálta ars poeticájával, mert munkásságának célját nála pontosabban senki nem határozta meg: „Az egész munkásságom egy vizuális kalandozás, melynek lényege a festészet értelmének a keresése.”

Lantos munkái, interdiszciplináris gondolkodásmódja és egész életműve a művészet és a tudomány szoros kapcsolatáról szól. Hogy ezt jobban megértsük, a legjobb újfent hozzá fordulunk: „Bármilyen elvontnak tűnik is néha, amit csinálok, alapvetően természetelví festőnek vallom magam, csak nem a természet külső képét akarom letapogatni ilyen-olyan stílusban, hanem a működését próbálom megérteni, és a működésnek megfelelően szeretném létrehozni saját alkotásaimat. Arra törekszem, hogy a természet és az alkotás egymásnak analógiái legyenek.” Kiindulópontjaként a makrotermészet megfigyelése szolgál és vezet a természetelvű, de nem természetutánzó vagy másoló munkáihoz. Lantos művészi fejlődésében voltaképpen Kandinszkij útját követte – a természeti látványból kiinduló absztrakciót –, ám azt meghaladva jutott el a geometrikus formák axiomatikus felépítéséhez. Ez folytatása Max Bill konkrét útjának: „törvényre, példaképre, rendre és harmóniára [...] Abszolút tisztaságra, törvényszerűsége és ezzel magára a valóságra törekszik.” Lantos mintegy keresztülmetszette a konkrét művészet hazai képviselőinek pályáját, velük egy ideig együtt is haladt, azonban a 80-as években művészi habitusának belső fejlődése, alkotói módszere túllépett a puritán ortodoxia

foto: Kortvélyesi László

LANTOS FERENC: *A terek hangja*, 1988, akril, vászon, 120×120 cm, HUNGART ©2020

szabályain, grafikái szekvenciálisak lettek, majd később a 90-es évek elején képei ismét oldottabbá váltak – példa erre a *Terek hangja* című nagyszerű sorozata.

Mi az, ami Lantost már korán egyedivé és különlegessé tette az akkori kortárs magyar képzőművészetben? A válasz erre egyrészt a következetességéből fakadó hitelessége, másrészt interdiszciplináris és egyetemes alkotói módszere. Már a 60-as évek közepén így érvel: „El kell jutnunk odáig, hogy képeink vizuális képletek legyenek, amelyek lehetőséget biztosítanak a nézőnek ahhoz, hogy a képlet ismeretlenjeit a saját tapasztalataival helyettesítse be. Így tehát a kép lehetőség arra, hogy a festőben elindított gondolatot és érzelmvilágot a néző fejesse be.” Meglehető gondolati hasonlóság a 60-as évek méltatlanul elfelejtett, ám fontosságában nehezen felülmúlható zágrábi *Nove tendencije*¹ (Új tendenciák) című kiállításorozat fő ajánlásával: „Egy művészeti forradalom hajnalán vagyunk, amely épp olyan jelentős lesz, mint a tudományos forradalom. Ezért a józan ész és a rendszerelvű

kutatás kell felváltsa az egyéni intuíciót és kifejezőmódot.” Pár évvel később, a negyedik NT eseményen Abraham Moles a tudományos kísérlet elveit hangsúlyozta: „A kísérletezés a lehetőségek rendszerezése, valamint feltárása, és alapvetően más, mint a próbálgatás. Amit az elmúlt húsz év művészetében láttunk, az mind próbálgatás volt és nem komoly elemzés. [...] A kísérletezés egy algoritmikus feladat [...]” Tehát a tudomány és a művészet folyamatai a kísérletezésen át függenek szorosan össze. A hagyományos művészetet a trial-and-error próbálgatásos elvét követi, szemben a tudományos kísérlet következetességével, megismételhetőségével és szigorúságával. A kísérlet módszertana alapvetően eltér a „spontán művészi génusz” intuíción alapuló önkifejezésétől. Azonban Moles folytatja: „A művész többé már nem manuálisan kezeli a tárgyakat és színeket, hanem algoritmusokat használ, amelyek szükségképpen absztraktak [...]” Lantos ezeket az akkor formálódó,

LANTOS FERENC: *Elemek*, 1979, tus, papír, 50x50 cm
HUNGART ©2020

forradalmi jelentőségű új művészeti elveket valószínűleg nem ismerte. Nem is ismerhette az akkori, szigorú tiltásokkal teli (kultur-) politikai viszonyok és a vasfüggöny megléte miatt. Lehet, hogy a sejtelmesen nyújtózkodó Zeitgeist, lehet, hogy saját képességei okán, de mindenesetre „ráérezett” ezekre az új elvekre, és azoknak megfelelően lépett előre alkotói folyamatában.

Lantos kiteljesedett művészete algoritmikus – akárcsak a nyelv és a számára oly fontos zene: szigorú szabályokat értelmez és tart be vizuális feladatainak teljes és általános megoldásához. Erről maga így ír ars poeticájában: „A művész gyűjtőhelye, ütközőpontja kora lényeges kérdéseinek, és érvényessége akkor kezdődik, amikor időben felismeri, hogyan tud sajátos eszközeivel, teljességre törekedve, itt és most, egyetemesen hatékony lenni.”

A teljességet és az egyetemes hatékonyságot egy sajátos vizuális nyelv megteremtésével kíséri meg elérni: „Az általam keresett vizuális nyelvi rendszernek a lényege az, hogy a valóság jelenségeinek keresztmetszeti és hosszsmetszeti vizsgálatsorozatának eredményeire építve nyúljon vissza a legáltalánosabb vizuális alapokig” – írja a 60-as évek végén. Vizuális mondatokat konstruál, melyek egy feltett kérdésre vagy kérdéscsoportra adott válaszok. Ahhoz, hogy a mondat értelmes legyen, kell egy alapelem vagy egy alaphang, amivel aztán műveleteket lehet végrehajtani: „A legelvontabb vizuális formák és formakapcsolatok alkalmazása csak olyan közösségi vizuális nyelv kialakítására, melyet a maga sajátos problémáinak a megoldásához a társadalom egésze éppúgy alkalmazhat, mint az egyes ember.” Hosszú évek kutatása után, a 80-as években

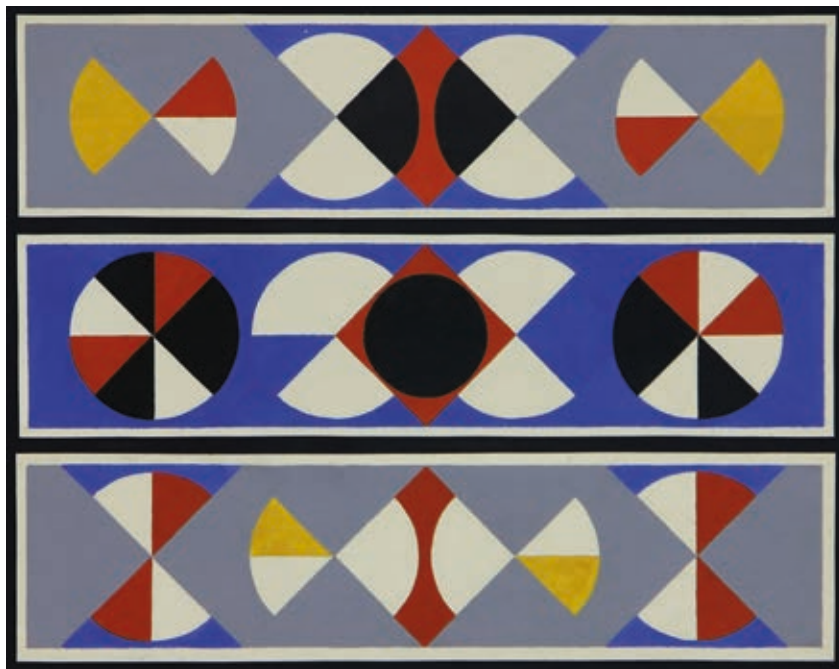

LANTOS FERENC: *AMLF*, 2014, akril, lemezre ragasztott vászon, 100x70 cm, HUNGART ©2020

jutott a választott alapelemhez: két koncentrikus negyed körív egy négyzetben, annak átlójával.

Az alapelem, a négyzet-körívek kapcsolat lehetséges változatainak vizsgálata lett vizuális kutatási programjának központi része. Meg kell itt jegyezni, hogy a négyzet-körívek, maskulin-feminin, festő-zenész, Feri-Mária kapcsolat-kontraszt-variáció emblematikus Lantos művészetében a 60-as évek rajzaitól a bonyhádi zománcokon és szerigráfiasorozaton át az örök szerelemre utaló AMLF- (Apagyai Mária–Lantos Ferenc) motívumig. Ez a motívum szerepel Lantos utolsó, 2014-es festményén is.

Ha csak az alapelem hat síkrészének két színnel történő lehetséges kitöltéseit vesszük, akkor is nagyon sok, bár véges permutáció és variáció lehetséges – ez már így, alapértelmezésben is tökéletesen kielégíti a konkrét vizuális objektumokkal szemben támasztott Max Bill-i követelményeket. Mindegyik így kapott elem akár külön

fotó: Kortvélyesi László

LANTOS FERENC: *Zománcterv I.*, 1969, papír, tempera, 3 db 7×27 cm, HUNGART ©2020

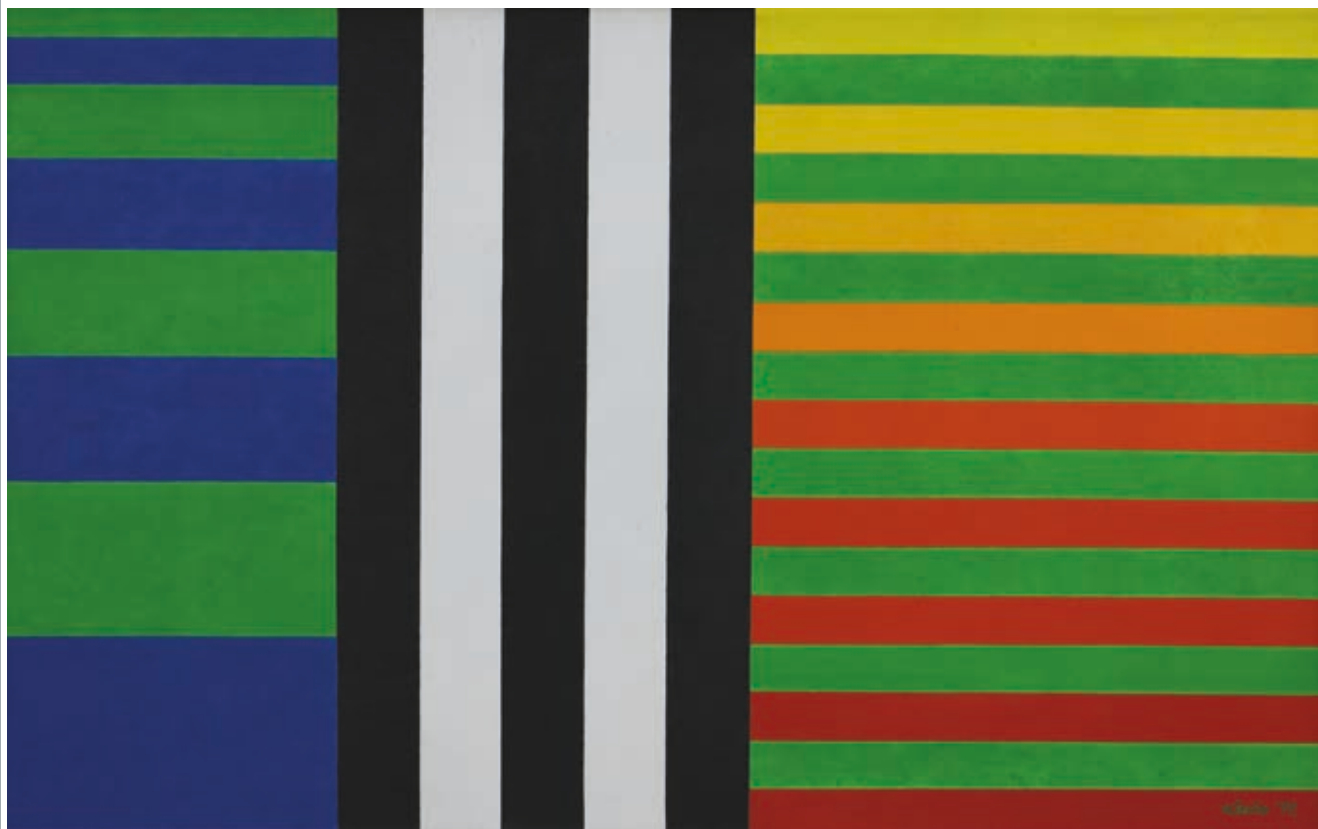
elemként is definiálható további vizuális kijelentések megtételéhez. Több szín hozzáadása még több esetet definiál. Szóval már itt is nagyon sok minden történik. Lantos azonban továbbmegy – követve a csoportelmélet elveit –, és megalkotja az alapelemen értelmezett műveleteket: elemsorolás, elcsúsztatás, összeadás (overlay), forgatás, tengelyes és centrális szimmetriaképzés és (szín-) inverzió. Mindezt szekvenciálisan szervezve Lantos egy teljesen új világot teremt. Erről így ír a *Természet–Látás–Alkotás* című könyvének első kötetében:

„A progresszív variáció fegyelmezett és szükségyszerűen fejlődő folyamat. Így az újabb és újabb minőségek sorozata a természettel analóg, következetes, nyitott és fejleszthető rendszert eredményez, amely az egyszerűtől az összetettebb, a felszíntől a mélyebb irányba mutat.” Íme, a lantosi vizuális kutatási program – természetelvű, de nem természetmásoló. Kreatív és nem reaktív.

Lantos körcikk-négyzete egy művészeti alkotás szerkesztésének alapegysége, és innenől kezdve minden teljesen logikus kell legyen. Ezzel az axiomatikus eljárással lényegét tekintve a tudományos kutatás jól bevált napi rutinját követi: (1) hipotézist állít fel (mi történne a negyedkör-négyzettel bizonyos feltételek/műveletek fennállása esetén?), (2) ellenőrzi feltevését (mi lesz az esztétikai/vizuális hatás, ha ezek a feltételek fennállnak?) és (3) dönt, vagy új hipotézist állít fel rendszere viselkedésének teljesebb megértéséhez, majd a hipotézis ellenőrzésével egy új ciklusban folytatja a munkát egészen a teljességig... Példát erre a 70-es évek szerigráfiai adnak. Időközben

Lantos a mikrovilágot kutatja, a természetben fellelhető arányokat, az aranymetszést és a Fibonacci-sorozatot. Mindehhez hozzáadva a véletlent, messze megelőzve korát, Lantos itt már fraktálokat definiál, kaotikus dinamikát vizsgál. Képeiben ott a zene, a művek eljátszhatók – a két művészeti ág között immár szabad az átjárás.

Lantos művészetét talán túlzott leegyszerűsítéssel, ám kulcsszerűen is össze lehet foglalni: elem, struktúra, kapcsolat, összetartozás, egyensúly, hang, tér, ritmus, variációk, kontrasztok, véletlen, rend és kaosz.

fotó: Kortvélyesi László

LANTOS FERENC: *Horizontális – vertikális*, 1999, akril, vászon, 100×160 cm, HUNGART ©2020

fotó: Kortvéleesi László

LANTOS FERENC: *Öt kör*, 1968, olaj, farost, 31×50 cm, HUNGART ©2020

Zárásként essék szó még egy dologról, amiről bizonyos művészkörökben beszélni nem mindig korrekt politikailag. Ez pedig a vizuális kultúra oktatása és azon belül a művészek (meg az úgynevezett kultúrpolitikusok) felelőssége. Ez ügyben jelentős válság van az egész világon és Magyarországon is. Kevés helytől eltekintve tartalomban és óraszámban tarthatatlan a helyzet – paradox mód épp akkor, amikor az emberiség történetében az internettől kezdve a mobil eszközökön át a közösségi hálózatokig soha nem volt olyan mérvű vizuális kommunikáció, mint éppen korunkban. Akkor, amikor a kreativitás – legyen az tudományos, művészi vagy éppen egy agysebészé – soha nem volt annyira fontos, mint manapság, amikor tudjuk, hogy harminc év múlva 9 milliárd ember lesz a Földön, s amikor már tudjuk, hogy túlfogyasztjuk készleteinket, ám nem tudjuk, mit tegyünk. Életfenntartó rendszereink fenntarthatósága lett alapkérdéssé.

Lantos Ferenc, a pedagógus, a tanár, a mester a művészeti oktatásban is egyedülállót hozott létre. Apagyi Máriával közösen teremtették meg a pécsi Martyn Ferenc Művészeti Iskolában az interdiszciplináris, integrált művészeti oktatást, amire méltán lehet(ne) büszke Magyarország, mert nemzetközi szinten is párját ritkítja. Lantos kitűnő művészek, kreatív tudósok és szakemberek generációját oktatta. Azon kevesek közé tartozott, akik hiteles művészi és oktatói munkásságukkal sokat tettek hitvallásáért, nevezetesen azért, hogy „értelmes, tiszta és szép formákkal kell megtervezni és benépesíteni környezetünket, hogy környezetünk is ennek megfelelő értelmet és rendet sugározzon vissza ránk”.

Ez Lantos Ferenc öröksége.

Jegyzet

1 Az 1961-ben tartott első nemzetközi *Nove tendencije* konferencia és tárlat a rendszeralapú megközelítést és az objektumok struktúrájának, valamint felszínének optikai kutatását hangsúlyozta.

Az írás Lantos Ferencnek és Botos Péternek a koronavírus-járvány miatt meg nem nyílt közös kiállításához kapcsolódik. A tárlat virtuálisan megtekinthető a Zsdrál Design & Art YouTube-csatornáján. A Botos Péterről szóló írást lapunk júniusi számában olvashatják.

fotó: Kortvéleesi László

LANTOS FERENC: *Tettyei Zománc I.*, 1969, zománcozott acéllemez, 45×45 cm HUNGART ©2020